

POSTANOWIENIE

Dnia 9 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z powództwa (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego w W.

przeciwko M. O.

o zapłatę,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 9 października 2020 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Apelacyjny w (...)

postanowieniem z dnia 2 lipca 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

"Czy zakres odpowiedzialności dłużnika rzeczowego z tytułu hipoteki kaucyjnej zabezpieczającej roszczenia związane z wierzytelnością hipoteczną, a zatem tzw. hipoteki kaucyjnej „niesamodzielnej” (uzupełniającej), powstałej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. Nr 131 poz. 1075) nadal kształtuje po dniu 20 lutego 2011 r., uchylony z dniem 26 czerwca 2009 r., przepis art. 104 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (w brzmieniu sprzed wejścia w życie ww. ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r.) i czy wyklucza on stosowanie art. 77 zdanie 2 tej ustawy, co do odsetek umownych mieszczących się w sumie hipoteki?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

M. O. i M. O. zawarli w dniu 19 stycznia 2005 r. z Bankiem (...) S.A. umowę kredytu mieszkaniowego budowlano - hipotecznego, w ramach której Bank udzielił im kredytu w kwocie 440 000 zł na okres 300 miesięcy, od dnia 19 stycznia 2005 r. do dnia 1 stycznia 2030 r. Kredyt został zabezpieczony hipoteką umowną zwykłą w kwocie 440 000 zł oraz hipoteką kaucyjną do kwoty 110 000 zł ustanowioną na nieruchomości mieszkalnej położonej w S., gmina D., działka nr 279, stanowiącej własność M. O., dla której prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w D. księga wieczysta nr 62971. Ze względu na niespłacanie należności Bank dnia 13 grudnia 2006 r. wypowiedział umowę o kredyt i wezwał do spłaty całego zadłużenia. W dniu 13 października 2009 r. Bank wystawił bankowy tytuł egzekucyjny, w którym zawarto zobowiązanie dłużników M. O. i M. O. do zapłaty kwoty 767 016,15 zł, w tym z tytułu należności głównej kwoty 440.000 zł, odsetek naliczonych do dnia wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego w wysokości 327 016,15 zł. Sąd Rejonowy w D. w dniu 10 sierpnia 2011 r. nadał bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności. W dniu 29 października 2014 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w D. umorzył postępowanie egzekucyjne w całości i zwrócił wierzycielowi tytuł wykonawczy, zgodnie z wnioskiem wierzyciela z dnia 3 października 2014 r. Komornik w toku postępowania egzekucyjnego przekazał na rzecz wierzyciela kwotę 53 579,34 zł. W dniu 14 maja 2013 r. Bank zawarł z (...) Niestandaryzowanym Sekurytyzacyjnym Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym umowę przelewu wierzytelności Banku względem pozwanego M. O.. Fundusz został wpisany w księdze wieczystej jako wierzyciel hipoteczny w zakresie hipotek na kwotę 440 000 zł i do kwoty 110 000 zł. Powód dnia 7 grudnia 2015 r. wezwał pozwanych do zapłaty zadłużenia, które określono na kwotę 1 200 913,90 zł. Dnia 26 lipca 2016 r. powód zmodyfikował powództwo w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od pozwanych kwoty 550 000 zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 15 maja 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do nieruchomości będącej własnością M. O., a w pozostałym zakresie cofnął powództwo wobec pozwanych i

wniósł o umorzenie postępowania w tej części. Dnia 26 stycznia 2017 r. powód po raz kolejny zmienił powództwo w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od M. O. kwoty 550 000 zł z odsetkami ustawowymi od kwoty 440 000 zł od dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 110 000 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu, z ograniczeniem odpowiedzialności M. O. do nieruchomości.

Sąd Okręgowy w T. postanowieniem z dnia 21 kwietnia 2017 r. umorzył postępowanie w stosunku do M. O. oraz umorzył postępowanie w stosunku do M. O. w części wykraczającej poza żądanie zasądzenia kwoty 550 000 zł wraz z odsetkami, a w pozostałym zakresie zawiesił postępowanie. Postępowanie zostało podjęte na podstawie postanowienia z dnia 11 sierpnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 16 października 2017 r. zasądził od M. O. na rzecz powoda kwotę 550 000 zł z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanego do rzeczowej nieruchomości, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Uznał, że zarzut przedawnienia jest częściowo zasadny. Zgodnie bowiem z art. 77 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.; obecny jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r. poz. 2204 ze zm.; dalej: „u.k.w.h.”), przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej, jednakże przepisu tego nie stosuje się do roszczeń o odsetki. Wierzytelność z umowy kredytowej podlega trzyletniemu przedawnieniu (art. 118 k.c.), zaś nabywca wierzytelności niebędący bankiem nie może powoływać się na przerwę biegu przedawnienia spowodowaną wszczęciem egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 55). Sąd Okręgowy uznał zatem roszczenie o zasądzenie od pozwanego odsetek ustawowych za opóźnienie za okres od dnia 13 maja 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od tej kwoty od dnia 1 stycznia 2016 r. za przedawnione. Natomiast odnośnie zabezpieczenia hipoteką umowną kaucyjną Sąd Okręgowy wskazał, że według art. 104 u.k.w.h. - uchylonego przez

ustawę z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych ustaw (Dz.U. Nr 131, poz. 1075) - hipoteka kaucyjna w granicach najwyższej sumy określonej we wpisie zabezpieczała także roszczenia o odsetki i koszty postępowania, gdyż było wyłączone w tym zakresie stosowanie art. 77 zd. 2 u.k.w.h. Tym samym powód mógł dochodzić zasądzenia wierzytelności z tytułu odsetek w kwocie nieprzekraczającej 110 000 zł wynikającej z zabezpieczenia hipoteką kaucyjną.

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny w (...), rozpoznając apelację, powziął wątpliwość wyrażoną w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wątpliwość Sądu Apelacyjnego sprowadza się do tego, czy art. 104 u.k.w.h., uchylony przez ustawę z dnia 26 czerwca 2009 r., ma charakter szczególny w stosunku do art. 77 u.k.w.h i pozwala na zaspokojenie z nieruchomości przedawnionych roszczeń o odsetki, które zostały zabezpieczone hipoteką kaucyjną. Zagadnienie to jest aktualne jedynie przy założeniu, że - jak w okolicznościach niniejszej sprawy - mamy do czynienia z tzw. hipoteką kaucyjną niesamodzielną, tylko do takiej bowiem hipoteki, powstałej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r., zgodnie z art. 10 ust. 2 zdanie 2 tej ustawy stosuje się przepisy u.k.w.h. w dotychczasowym brzmieniu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2019 r., III CZP 66/18, OSNC 2019, nr 11, poz. 108; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2019 r., III CZP 69/18, Biul. SN 2019, nr 1).

Wątpliwość w tej sprawie powstała wobec rozbieżności orzecznictwa Sądu Najwyższego, sprowadzającego się do dwóch orzeczeń: wyroku z dnia 2 marca 2012 r., II CSK 282/11 (niepubl.) i wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 233/16 (niepubl.). Zgodnie z pierwszym wyrokiem, przedawnienie roszczenia w stosunku do dłużnika osobistego o odsetki ustawowe za opóźnienie, zabezpieczone przez hipotekę kaucyjną, nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej.

Artykuł 104 u.k.w.h., przed jego uchyleniem, jako przepis szczególny, odnoszący się do hipoteki kaucyjnej, wyłączał bowiem w tym zakresie stosowanie art. 77 zdanie 2 u.k.w.h. w brzmieniu przed nowelizacją dotyczącą hipoteki w ogólności. Według drugiego wyroku, stanowisko przedstawione w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., II CSK 282/11 jest niezasadne. Przedawnienie roszczeń jest bowiem regułą stabilizującą stosunki prawne i gwarantującą ich pewność, zaś odstępstwo od niej wymaga przepisu ustawowego (art. 117 § 1 k.c.). Przedawnienie wierzytelności hipotecznych w sposób szczególny kształtuje art. 77 u.k.w.h. Artykuł 104 u.k.w.h. określał przedmiot zabezpieczenia hipoteką kaucyjną w sposób odmienny niż art. 69 u.k.w.h. w odniesieniu do hipoteki zwykłej, ponieważ obejmował zabezpieczeniem odsetki oraz koszty postępowania mieszczące się w sumie wymienionej we wpisie hipoteki. Rozszerzenie zakresu zabezpieczenia nie było jednak równoznaczne z wprowadzeniem dalej idącego wyłączenia skutków przedawnienia niż przewidziane w art. 77 zdanie 1 u.k.w.h.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego rzeczywiście powstała rozbieżność w kwestii oceny wzajemnego stosunku przepisów art. 77 i 104 u.k.w.h. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. Sąd Apelacyjny nie dostrzegł jednak, że kwestia ta była rozważana również w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17 (niepubl.) stwierdził, że przedawnienie roszczenia w stosunku do dłużnika osobistego również o odsetki za opóźnienie, zabezpieczone hipoteką kaucyjną, nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej. Artykuł 104 u.k.w.h. przed uchyleniem jako przepis szczególny, odnoszący się do hipoteki kaucyjnej, wyłączał w tym zakresie zastosowanie art. 77 zdanie 2 u.k.w.h.

Przeciwnie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 maja 2017 r., III CSK 215/16 (niepubl.), w myśl którego art. 77 u.k.w.h. reguluje wyłącznie skutki przedawnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dla odpowiedzialności właściciela przedmiotu hipoteki wobec wierzyciela przedawnionej wierzytelności. Skutki te polegają na tym, że właściciel przedmiotu hipoteki nie może

podnieść wobec wierzyciela hipotecznego zarzutu przedawnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, z wyjątkiem sytuacji, w której wierzyciel dochodzi roszczeń o świadczenia uboczne. W wyroku z dnia 7 lutego 2018 r., V CSK 180/17 (niepubl.) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na wskazane rozbieżności, jednakże podzielił stanowisko zajęte w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 233/16. Stwierdził, że treścią art. 77 u.k.w.h. nie jest wyznaczenie zakresu, w jakim wierzytelność uzyskuje zabezpieczenie hipoteczne, gdyż tej kwestii dotyczy art. 69 i art. 104 u.k.w.h., lecz powiązanie, jakie istnieje pomiędzy przedawnieniem się zabezpieczonej wierzytelności a możliwością jej zaspokojenia z obciążonej rzeczy (prawa). Podkreślił, że przedawnienie roszczenia dotyczącego zabezpieczonej wierzytelności nie ma znaczenia dla uprawnień wierzyciela tylko w zakresie niespłaconej należności głównej, natomiast nie ma podstaw, aby go nie uwzględniać w odniesieniu do roszczeń o odsetki.

Zgodnie z art. 390 § 1 k.p.c., jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może je przedstawić do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie podkreślano, że instytucja zagadnienia prawnego, ingerując w niezawisłość sędziowską, ma charakter wyjątkowy, co wymaga ścisłej interpretacji art. 390 k.p.c., bez koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym lub utylitarnym (zob. m.in. postanowienie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2002 r., III CZP 13/12, OSNC 2004, nr 1, poz. 6, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., III CZP 149/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 27 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02, OSNC 2004, nr 1, poz. 7, z dnia 20 maja 2005 r., III CZP 25/05, OSP 2006, nr 11, poz. 124, z dnia 10 maja 2007 r., III CZP 32/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 63, z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, niepubl., z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CZP10/09, niepubl., z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZP 48/09, OSNC-ZD 2010, nr B, poz. 53, z dnia 14 czerwca 2019 r., III CZP 9/19, Biul. SN 2019, nr 9 i z dnia 24 stycznia 2020 r., III CZP 54/19 niepubl.).

Instytucja zagadnień prawnych nie służy rozstrzygnięciu konkretnej sprawy zamiast sądu właściwego (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2005 r., III CZP 14/05, niepubl., z dnia 29 października 2009 r., III CZP

74/09, niepubl., z dnia 27 listopada 2003 r., III CZP 78/03, niepubl., i z dnia 4 grudnia 2009 r., III CZP 101/09, niepubl.). Dopuszczalne jest przedstawianie przez sąd drugiej instancji zagadnienia prawnego dotyczącego wykładni przepisów prawa materialnego lub procesowego, mających zastosowanie w wystarczająco ustalonym stanie faktycznym sprawy, w wypadku, gdy rozstrzygnięcie wątpliwości jest niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 9, z dnia 14 listopada 2006 r., III CZP 84/06, z dnia 16 maja 2008 r., III CZP 67/08, z dnia 28 sierpnia 2008 r., III CZP 67/08, z dnia 22 stycznia 2009 r., III CZP 120/08, z dnia 14 czerwca 2019 r., III CZP 9/19). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono również, że zagadnienie budzące poważne wątpliwości nie może dotyczyć wątpliwości faktycznych lub subsumcji, a jedynie wątpliwości prawnych (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2004 r., III CZP 39/04, OSNC 2005, nr 7 - 8, poz. 127, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2005 r., III PZP 2/05, OSNP 2006, nr 23-24, poz. 358, z dnia 9 maja 2006 r., II PZP 2/06, OSNP 2007, nr 9-10, poz. 133, z dnia 27 kwietnia 2007 r., III CZP 28/07, OSNC - ZD 2008, nr A, poz. 27, z dnia 10 maja 2007 r., III UZP 1/07, OSNP 2008, nr 3-4, poz. 49, z dnia 25 czerwca 2009 r., III CZP 43/09, niepubl., i z dnia 12 marca 2009 r., III CZP 129/09, niepubl.).

Merytoryczna, wiążąca pomoc prawna Sądu Najwyższego, może nastąpić wyłącznie wtedy, kiedy zachodzi rzeczywista potrzeba wyjaśnienia poważnych wątpliwości o decydującym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, pozostających z tym rozstrzygnięciem w związku przyczynowym. Gdy związek taki nie występuje Sąd Najwyższy odmawia podjęcia uchwały (por. postanowienia Sąd Najwyższego z dnia 6 marca 1998 r., III CZP 73/97, z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16, z dnia 12 września 2017 r., III SZP 2/17, z dnia 15 lutego 2019, III CZP 87/18, z dnia 24 stycznia 2020 r., III CZP 54/19). Podstawą odmowy podjęcia uchwały jest uznanie, że przedstawione zagadnienie nie budzi poważnych wątpliwości (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 r., III CZP 56/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 119 i z dnia 5 grudnia 2002 r., III CZP 71/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 133 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2008 r., III CZP 25/08, OSNC 2009, nr 9, poz. 127, z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 26/08, OSNC

2009, nr 6, poz. 90, z dnia 11 września 2003 r., III CZP 49/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 168, z dnia 4 września 2009 r., III CZP 55/09, OSNC - ZD 2010, nr A, poz. 26).

W postanowieniu Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 lipca 2019 r. nie przedstawiono argumentów świadczących o istotności przestawionego zagadnienia. Sąd Apelacyjny przedstawił dwa odmienne stanowiska Sądu Najwyższego i nie sformułował argumentacji świadczącej o tym, czy i dlaczego opowiada się za jednym ze stanowisk. Stwierdził jedynie, że podziela argumentację Sądu Najwyższego zamieszczoną w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 233/16. W sytuacji, gdy sąd odwoławczy jest przekonany o prawidłowości tylko jednego kierunku wykładni określonej, brak jest podstaw do przedstawienia zagadnienia prawnego w trybie art. 390 § 1 k.p.c., gdyż w rzeczywistości sąd ten nie ma wątpliwości, nie jest zaś rolą Sądu Najwyższego udzielanie jedynie wsparcia dla stanowiska prawnego sądu odwoławczego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CZP 55/10, niepubl.).

Z tych względów, wobec niespełnienia przesłanek przewidzianych w art. 390 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu.

jw